

El ritual del temps

De sempre, les activitats al medi rural han estat condicionades pels cicles de la vida animal

i vegetal, pel pas del temps i la climatologia.

Els calendaris tradicionals han estat una eina fonamental, que recull coneixements

de l'entorn, factors còsmics, ecològics, humans i sovint sobrenaturals.

Avui, molts d'aquests calendaris encara s'utilitzen, i no solament a pagès.

Imaginem una roda que conté els moments favorables i desfavorables de l'any, en els quals l'home hi pot intervenir a través del ritual. Aquesta és la concepció temporal que ha regit durant molt de temps la nostra societat. Els calendaris actuals són només un instrument per mesurar el temps de manera lineal, amb dies distribuïts en jornades laborals i festes que se succeeixen sense continuïtat al llarg de dotze mesos. En canvi, el cicle del calendari tradicional està relacionat amb la història sagrada: naixement, vida i resurrecció de l'any o del cicle. En aquesta visió cíclica del temps, el món dels difunts té un paper fonamental. Les festes dedicades a propiciar la fertilitat dels homes, les collites i els animals tenen lloc en dies en què, segons el calendari religiós, els difunts han aconseguit arribar al cel: això és des de Tots Sants fins a la Candelera (1 de novembre i 2 de febrer, respectivament).

Guia de vida. La vida al món rural depèn de l'entorn, el clima i la temporalitat de les activitats. Alguns dels calen-

daris tradicionals han estat bàsics per organitzar les tasques pròpies de pagès.

El calendari agrícola afavoreix la idea de mort i resurrecció amb les celebracions de Nadal i Sant Joan Baptista. Aquestes festes, que indiquen el solstici d'hivern i el solstici d'estiu, han servit al poble per dibuixar els diferents períodes de vida econòmica, social i ritual de la comunitat. Generalment, el setembre indica l'inici de l'any agrícola amb la sembra del blat, mentre que les festes majors, pels voltants de la Mare de Déu d'agost, marquen l'acabament del cicle agrícola.

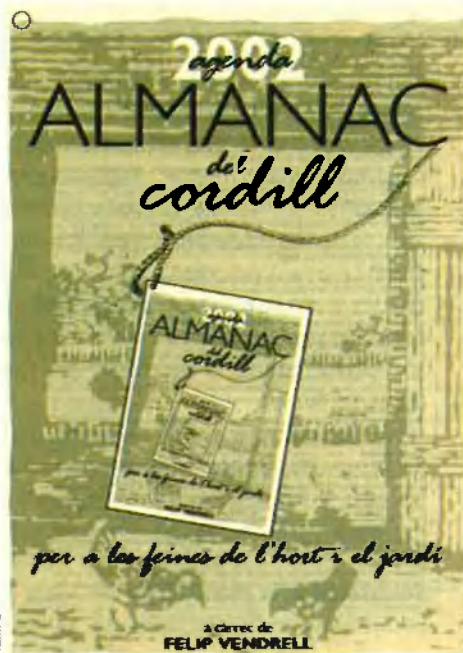
D'altra banda, la Lluna ha estat un dels elements còsmics més importants per als caçadors, recol·lectors, pastors i pagesos: els ha servit tradicionalment per preveure fenòmens meteorològics i comptar períodes de treball. Per exemple, el dia de la Candelera és el més adient per esporgar les vinyes, perquè, a més de la Lluna, reuneix molts factors còsmics favorables.

Per als animals domèstics i l'aviram existeix també un calendari que determina per a cada mes el cicle vital dels animals. Per exemple, el pagès ha de tenir en compte que les gallines s'han de posar lloques al gener, quan comencen a pondre. Els pastors, en canvi, guien les seves activitats depenent de les quatre estacions, que marquen les estades dels ramats a la muntanya i a la plana.

Convivència en parella. Més curiosos són els consells que donava el calendari humà per assegurar la perpetuïtat de l'espècie humana. El temps propici per casar-se era el gener i el febrer, perquè així els fills naixerien per Tots Sants o per Sant Miquel. Si la descendència arribava al gener, la dona s'exposava a morir en el part. El maig era totalment nefast per casar-se, i tampoc no era prudent tenir relacions entre dos Sant Miquel, del 8 de maig al 29 de desembre.

D'altra banda, el calendari mòbil estructura el temps en períodes de quaranta dies, que es corresponen amb un cicle lunar i mig. Cada període enfila les celebracions cabdals de l'any i les fa dependents les unes de les altres.

Així, l'any no es tanca, sinó que depèn de la situació de la Lluna, que farà moure les festes en un sentit o un altre.

EL TEMPS

Els pronòstics meteorològics arriben a especificar quin temps farà cada dia de l'any

La tradició sobreviu. Entre els calendaris que encara circulen hi ha el *Calendari dels pagesos a Catalunya*, que va aparèixer el 1861; el *Calendario religioso, astronómico y literario del Ermitaño de los Pirineos*, també per a Catalunya; el *Calendario zaragozano*, d'àmbit estatal, i una versió més moderna, l'*Almanac del cordill*, per a les feines de l'hort i el jardí.

Si en llegiu algun, hi trobareu informació sobre festes majors, fires, mercats, curiositats, el santoral, els cicles de la Lluna i el Sol, un judici de l'any que deixem enrere o consells pràctics per treballar el camp, els conreus, l'horta, la jardineria, les vinyes, la ramaderia i l'avicultura. Per descomptat, no hi falten els pronòstics meteorològics, que arriben a especificar quin temps farà cada dia de l'any.

Els calendaris tradicionals han estat també una important font d'inspiració per a la literatura. Un exemple n'és

Històries del calendari pagès, de Felip Vendrell (Grata Lectura, 2002), que narra a través de la vida d'una parella de pagesos com va néixer una cultura i es va adaptar de forma precisa a un calendari fet de necessitats i obligacions naturals, biològiques, temporals i meteorològiques.

La vida al món rural ha canviat molt en els últims temps, però encara avui, per a moltes persones, el calendari tradicional és un llibre de capçalera, un joc de correspondències i analogies que ha estat capaç de regular la vida dels éssers humans.

Gemma Aguilera

Almanac del cordill d'enguany, Calendari dels pagesos del 2000 i el llibre de Felip Vendrell Històries del calendari pagès.

Si avui plou, l'abril serà mullat

Quan un gat es llepa i es renta la cara, el pagès sap que plourà. És una predicció casolana, però hi ha un sistema que encara avui es practica de manera semblant a València, Lleida, Tarragona, Múrcia, Mallorca, Salamanca i molts països de l'Amèrica Llatina, que permet fer prediccions per mesos endavant. Cada regió el posa en pràctica en dies diferents. El procediment per elaborar aquest calendari,

que es coneix per "calendari de cabanyetes", consisteix a observar el temps que fa durant uns dies i anotar-lo en un mes de l'any següent. Per exemple, el temps que va fer el passat 1 d'octubre resumiria el temps que farà al gener (mes número 1) del 2003. A Mallorca l'anomenen "calendari dels comptes d'en Salomó" o "els dies d'en Coure", i s'elabora a partir del 13 de desembre. **G. A.**